

ZPRÁVY

*Společnost
Františka Bílka*

8
duben 1998

Přinášíme zamyšlení, kterým byl uveden večer věnovaný 125. výročí narození Františka Bílka v Husitském muzeu v Táboře 12. listopadu 1997.

U příležitosti letošního výročí narození jedné ze slavných osobností Táborska – Františka Bílka – je na místě zamyslet se nad odkazem chýnovského rodáka, sochaře, grafika a myslitele,

Bílek je tvůrce mnoha pozoruhodných uměleckých děl, která oslovují vnímavého diváka na mnoha význačných místech naší vlasti. Jeho pražský ateliér v Chotkových sadech, jeho „chaloupka“ v Chýnově a konečně i jeho hrob pod monumentální sochou Modlitby nad hroby se staly poutními místy těch, kdo ve světě každodenních starostí hledají zátiší k duchovnímu osvěžení. Tábor může být hrdý, že právě v tomto městě jsou umístěna díla z nejzralejšího období Bílkovy tvůrčí činnosti – Husovo sousoší, reliéfy na bývalém Masarykově domově i pomníček věnovaný Táborským radikálům v Klokotech. V Husitském muzeu stojí za návštěvu důstojně uspořádaná sbírka Bílkových grafik.

Osud určil Bílkovi oční nedostatečnost – barvy se mu jevily pouze jako různé odstíny šedi. Snad právě proto jsou jeho díla poznamenána polaritou zápasu světla s temnotou. Bílek nebyl jen pracovitým sochařem, řezbářem a grafikem, byl zároveň hlubokým myslitelem. Patří do kategorie těch, které někdy označujeme jako „jihočeské pismáky“. Celý život se zabýval otázkou podstaty lidské existence a duchovním posláním člověka. Odpověď našel v představě, že lidstvo zatím nerozumí svému poslání, podobá se tápajícímu slepci. Potřebuje „vidoucí“ nebo „proroky“, kteří by ho vedli ke světlu poznání, přes práh smrtelnosti k setkání s „Věčným“.

V ranném období svého života Bílek věřil, že nejhodnějším nástrojem k poznání tajemství bytí je mystika. To je mimořádný dar vzepětí ducha umožňující vnímat to, co je nedostupné smyslům a chladnému racionálnímu myšlení. Proto toužil najít či vybudovat chrám, kde by se každému, kdo do něho vejde, dostalo setkání s „Nejvyšším“, s „Tvůrcem bytí“, a tak dosáhnout pravdy, světla a bezmezné radosti. Záhy pochopil, že takový chrám nelze vybudovat pomocí řezbářských dlát a sochařských paliček. Uchýlil se ke slovům a napsal své Stavba budoucího chrámu v nás. Nejdokonalejší formou lidského poznání a vzájemného sdělování je Slovo.

Žár svého srdce vložil do jedinečného spojení umělecké tvorby se slovním výrazem. Proto mu byli blízcí Otokar Březina a Julius Zeyer, byli to umělci slova. Dokázali vyslovovat to, co Bílek ve svém nejhlubším nitru cítil, a on jejich básnické obrazy vykládal svými ilustracemi.

Tato stránka Bílkovy tvůrčí orientace je všeobecně známá a byla příznivci i odpůrci mnohokrát popsána a vysvětlována.

Jenže u Bílka nacházíme i další rozměr, který nelze pominout. Je to jeho rozpoznání, že lidská touha po světle a po dokonalosti nemá jen mystický rozměr, ale lze ji nalézt na této zemi, v dějinách našeho národa, především v husitství. Lze je nalézt v mnoha jeho realizovaných dílech i v náčrtech jeho grafické tvorby. Zabýval se návrhy na monumentální pomníky, které měly být umístěny na hoře Vítkově (Žižka a jeho Boží bojovníci), na Bílé Hoře v Praze (Dějiny českého národa od pravěku až po porážku na Bílé Hoře). Tento úsek středoevropských dějin nechápal jako projev nacionalismu či mělkého českého národovectví, ale jako jednu z velkých kapitol všelidského duchovního zrání.

Zmínil jsem se o Bílkově dilematu mezi uměleckou formou a slovem. Většina Bílkových děl je doprovázena slovy. Na první pohled by se mohlo zdát, že slovní orámování jeho prací má jen ornamentální charakter. Nedejme se zmýlit. Umělecké vzepětí formy mu

nestačilo, potřeboval se vyjádřit způsobem, který estetický dojem doplní o podnět k reálnému zamyšlení.

Stačí jen shlédnout Bílkova díla v Táboře a pouvažovat o myšlenkách, které jsou na nich zvětšeny. Ze všech připomenu jen dva reliéfy na Masarykově domově. Škoda, že jsou zakryty živým plotem a snadno uniknou pozornosti. Na jednom z nich je Jan Žižka z Trocnova. V jedné ruce drží palcát, znak vojenské hodnosti, ale na nohou má škorně prostého lidu. Je to válečník, kterému nejde o uchvácení moci, ale o obhájení pravdy rozpoznané Husem a přijaté prostým národem. Bílek pod tento reliéf napsal: "V připomínku boje, který nebyl dobojován u Lipan". Není na škodu se nad tímto výrokiem zamyslet. Není to totiž myšlenka, která by oslovovala jen v prvních letech Československé republiky, kdy byla vyslovena, ale jistě nabádá i nás v dnešních dnech.

Druhý reliéf zpodobňuje postavu další – Petra Chelčického, jako protipól víry ve všemohoucnost revolučního elánu. V ruce drží knihu a psací náčiní – husí brk. Na spodním okraji Bílek napsal Chelčického výrok: „Aby vespolek sobě sloužili – každý podle daru sobě daném“. Výzva ke spolupráci, solidaritě a bratrskému porozumění. I tato věta může inspirovat člověka, který se dnes zamýšlí nad budoucností našeho národa a konečně světa.

Bílek byl umělec doby přelomu století, o jeho výtvarném projevu lze vést (pravděpodobně nekonečné) kritické diskuse. Byl však také myslitel, který se dotkl jádra problému všelidské existence. Myslím, že stojí za to se nad jeho pracemi zastavit a nad jeho viděním se zamyslet.

Lubomír Miřejovský

O.A. Kukla

Mojžíš před Staronovou synagogou a Bílkova »CESTA«

O Bílkově soše židovského Zákonnodárce, která nyní stojí před Staronovou synagogou v Praze, jsem několikrát hovořil s vrchním rabínem panem Dr. Richardem Fedrem. Z našich rozhovorů, v nichž pan vrchní rabín vyslovil řadu pozoruhodných myšlenek, vzešla do jisté míry i ústřední motivace jeho úvahy „O jednom pražském pomníku“, uveřejněné roku 1966 v květnovém čísle Věstníku (r. XXVIII, č.5, str. 21). I zcela nezasevětený pozorovatel, neznající nic z Bílkova díla, pochopí před touto sochou, že tady mělo být vysloveno mnohem víc, než by se předpokládalo u plastiky běžného pomníkového typu. Uvědomí si, že dílo přímo nutí i jeho (pokud se rozhodl věnovat mu jakoukoli pozornost) k zamyšlení, k meditaci, k úvaze na některé hlubší a obecnější téma, a že tedy zdaleka není pouhým pomyslným vyobrazením a připomínkou slavné biblické postavy. Jedním z takových zajímavých zamyšlení byl rovněž zmíněný článek pana doktora Fedra.

Chtěl bych k tomu dnes dodat ještě několik slov o soše samé ve vlastním kontextu Bílkova životního díla i několik odkazů k okolnostem jejího vzniku a myšlenkám, jež „zrození“ plastiky provázely.

Socha Mojžíše (provedená v několika variantách v různých materiálech a zároveň jako grafický list) měla být součástí velkého cyklu plastických podobenství o cestě člověka tisíciletími a o jeho „zrání k věčnosti“. Cyklus měl být meditativním zamyšlením nad smyslem lidského bytí, nad poutí člověka „od pádu do temnot utrpení“ a jeho časově i fyzicky omezené

holé existence až k novému hledání a nalézání záblesků „vyššího světla“, obrazem „neuhasitelné žízně“ po novém vzepjetí k duchovnímu světu.

Nákladem Odboru Svazu československého studentstva pomníku Mládí v Praze vyšla v r. 1907 kniha litografií F. Bílka „Cesta“, z níž si můžeme učinit jasnější představu o mohutném, nikdy nerealizovaném projektu řady plastických skupin, která měla nést stejné jméno. (Vedle Mojžíše byla dokončena jediné skupina Adama a Evy, jež vznikala postupně od první sochařské skici z r. 1903 až po definitivní provedení v dubovém dřevě v r. 1921.) Úděl člověka, jeho utrpení a „žízeň“ po vyšším stupni života v dějinách se tu předvádí v řadě kreseb i jenom náznakových črt a krátkých komentářů, vepsaných autorem do jednotlivých vyobrazení - vystupuje z nich obraz složitého člověka a umělce, tak blízkého básnickému géniu Březinovu. „Cesta člověka na zemi, kterého v nás po tisíciletí se rodí“ - těmito slovy vymezuje autor hned v prvních listech předmět a poslání knížky. První otázka, která jej zajímá: Jak se sem dostal člověk, tvor zajatý a ukovaný hmotou, tvor, jehož tělesná přání a žádosti, bez nichž se neobejde, plodí jenom nová a nová utrpení? „My dopadli sem jako povětroň žhavý. Délkou letu naše žhavost - velikost naší žízně velikostí pádu“.

Vlastní sled biblických vizí začíná zmíněnou kompozicí Adama a Evy, jejíž smysl ovšem chápe nikoli v pravděpodobně původním významu druhé kapitoly knihy „Berešit“ (*Genesis, pozn. redakce Zpráv*), ale v platonsko augustinském pojetí „dědičného hříchu“, jak se od středověku ustálilo v křesťanském myšlení (jako předobraz stále zřetelněji pocítovaného sebeodcizení člověka v přírodě). „Nesmírná žízeň - a hle: nejbližší nápoj. Byl omamující, zavinil smrtelné klesnutí k zemi“. Představa vyvráceného kmene stromů je základem jeho kompozičního schématu. Důsledkem „viny a pádu“ je i téma druhého obrazu - Potopa. „Bezvědomí. - Vypěl kult vlnadný, nám otravný, jež sestra voda z Vyšší Milosti nám navždy přikryla.“ Očišťující vlna, proud vody se zvedá nad temnými útvary „kultů pomíjivé krásy“, aby je zahalila. Také v Sodomě nalézá autor „Zkamenělé“ a „Ztroskotané“. První oddíl cyklu je tedy obrazem prvotního „pádu“, omezení a ponížení člověka, obrazem ztráty bezprostředního kontaktu s přírodou a tedy „s Věčným“, i obrazem trestů a bídy, do níž byl uvržen porušením prvotní Cesty všeho živého - tedy svou vlastní vinou. Je to obraz tmy a slepoty, neschopnosti prorazit silou ducha omezení pouhé tělesnosti, omezení smyslů.

Pak náhle, po tmě nevědomí a „bouřích očisty, bičujících slepotu lidského pokolení“, vynořují se uprostřed oslabených zástupů „Nové síly na naší Cestě“. Tak také je nadepsán další oddíl Bílkovy knihy. Umělec je zahlédá i v Rámovi, Křišnovi a egyptském „snu cesty pravého života“, ale celou váhu myšlenky nalézá opět v Bibli. A tady, na křižovatce věků, se objevuje MOJŽÍŠ.

Až dosud se autor knihy soustřeďoval především na svoji základní myšlenku a jí podřizoval všechna fakta historie i výklady mýtů. Ani Mojžíš není u Františka Bílka jednoznačnou konstrukcí tradiční představy o sjednotiteli a zákonodárci božího lidu. Není to onen gigantický zjev, majestátně čnící nad světem s deskami nejvyššího mravního kodexu všech dob, jak jej známe z Tóry a jak si jej představoval například Michelangelo a po něm řada předních umělců Evropy - mezi jinými též rytec Gustav Doré, ilustrátor Bible v XIX. století.

Schoulená postava polonahého starce je tak málo vzhledově majestátní a reprezentativní, že se nebudeme příliš divit autorovi populární publikace o Praze, který dal pod reprodukcí díla vysázet chybné označení: „Umírající Mojžíš“. Ovšem ani název „Mojžíš píšící Desatero“, s nímž se setkáváme ještě častěji, není správný. Sotva bychom mohli situaci, v níž Bílek Mojžíše zachycuje, nějak konkretizovat, časově vymezit a pokoušet se sladit ji bezpečně s tím či oním veršem v Tóře.

O nic takového Bílkovi nejde, ale spíše o vyjádření koncentrace myšlenky - „schoulené“, uzavřené do sebe. Není to zjev židovského vysvoboditele z egyptského otroctví

v jeho vnější a oslňující podobě, ale spíše hledání podstaty onoho gigantického zjevu nejstarších izraelských dějin a izraelské mytologie. Je to výtvarně pojatá meditace, snažící se proniknout spíše do hlubin než na povrch a nalézt podstatu sebe sama, podstatu bytí, podstatu postavení člověka na této zemi a v ní obrodnou jiskru „božského ohně“, „božské myšlenky“. Ale takové ovšem v jistém smyslu je - aspoň se tak domnívám - i samo židovství, neutajující slabosti všeho pomíjivého v čase, židovství zraňované, pod údery z vnějšku neustále bičované a pokořované, vnitřně však nepokořené. Tato slabost je dokonce jeho silou, protože je silou ducha, silou myšlenky, silou „žízň“ po překonání této omezenosti. Uvažujeme-li o židovství takto, je nám zároveň jakýmsi předobrazem budoucího osudu lidského společenství vůbec. A tak - domnívám se - koncipoval svého Mojžíše i sochař.

Však si také nevzal za záminku k jeho zpodobení okamžik triumfálního vyhlášení Zákona. Kreslí-li Gustav Doré Mojžíše s deskami v rukou, je to ztělesněná síla, bouře, sopečný výbuch vycházející z nitra hory a otrásající pevninou, boží hlas, Zákon sám. U Františka Bílka je tomu jinak. Jeho Mojžíš sedí znaven, schoulen nad pergamenovým svitkem, na nějž právě napsal jediné slovo: „Adam“. Co vše je v tom slově obsaženo! Údy bezmocného Mojžíšova těla jsou tu jakoby zhrouceny - on sám se snaží proniknout a pochopit hloubku a dosah napsaného slova v celé jeho tragice a velikosti. Co je člověk? Hebrejské slovo „Adam“ prozrazuje, že v nejstarším významu bylo plurálem: je tedy v něm obsaženo lidstvo - mytické tělo společného praotce je tělem nás všech, jeho duše je společnou duší všech lidí, jeho tragický úděl je naším údělem. A právě v tomto zuboženém, podlomeném, nedokonalém, tísní nebes i neúprosností života utýraném těle Mojžíšově, nesoucím v tomto okamžiku na křižovatce věků váhu bolesti a utrpení všech lidí, mohla se zrodit spasitelná myšlenka, která zazáří jako blesk ve tmě našeho života a ukáže směr - myšlenka, která se stane tušením bezpečné cesty ze strádání k „vnitřnímu světlu“, zábleskem ztracené dokonalosti. „Nová cesta“, vpisuje František Bílek do kresby Mojžíše, „vidění Zaslíbené země, blízkost pravého života.“

Podoba Mojžíše, kterou poznáváme v této Bílkově litografii, se objevuje ve stejném pojetí na známém pomníku před Staronovou synagogou.

Zrod sochy sledoval se zájmem také sochařův přítel, básník Otokar Březina. „... Ještě mnoho musel jsem platit mozolů a potu, než získal jsem svého Mojžíše“, svěřoval se Bílek Březinovi po odlití díla do bronzu v dopise z 8. září 1904. „Zkusili jsme odsekávati formu z lemu šatu, a šlo to špatně. Co chvíli zasekli jsme. Vymýt formy nešlo. Byl jsem tedy žádostiv na výsledek. Znovu opakovala se cesta moje, vždy a ve všem a v celém životě mém (doufám) se jevící. V potu tváře, do úpadu - ale přece s dobrým výsledkem. Není Mojžíš tak příjemné barvy; ale odlit je dosti dobře.“ - V listu ze 14. září téhož roku odpověděl Otokar Březina: „... Vidím Vašeho Mojžíše: prošel všemi propastmi viny a výšemi Sinaje a zřítíl se unaven k smrti. Němá bolest před vznikem světa viditelného v něm promluvila. Jako mapa cesty celého lidstva je mystické slovo Adam, jež píše: z prokletí k svatosti, nahoru a zase dolů, temnotami a oslnění, věčnou žízni návratu zmítají se křečovité tahy písma, smazaného slzami, na rozvíjejícím se závitku času ...“

Jakou to cestu viděl před sebou Bílkův Mojžíš v toku staletí? I to nám naznačují další listy knihy. Následuje dlouhá řada výtvarných vizí - a všechny již jsou inspirovány židovskou Biblií a velikými zjevy v dějinách Izraele. V „Tanci kol zlatého telete“ rozpoznává autor „ochablost dlouhé cesty“ - a nejen únavu biblických Hebrejů z Exodu: příběhy Tóry jsou mu zároveň symbolem věčné přítomnosti nejhlubších otázek a úskalí každého života, symbolem tajemného svazku všeho, co žije na této zemi. Cyklus pokračuje výjevem „Samuel - pomazání Davida za krále“. V dalším listu se vzpíná do výše postava krále Davida s rozpjatýma rukama: „Žalmista - hlas žízň, jenž dostoupil nebe.“

Třetí oddíl knihy nese název „Naší Cesty výstražné sloupy a stromy - záchranná světla - bratrské hlasy - dětské zraky“. Na jednotlivých listech se setkáváme se zástupem židovských proroků, kteří podle Bílkovy představy otvírali cestu lidskému poznání. Každého z nich pak charakterizuje několika slovy, připsanými ke kresbě. Eliáš - Elizeus: „Ústa Boží“, Izaiáš: „Odlesk Budoucí záře“, Jeremiáš: „Slzy, jimiž skvny naše pouští“, Esdráš: „Muž Písem znalý“, Nehemiáš: „Žízeň po spravedlnosti“, Ezechiel: „Výstraha nebe“, Daniel: „Vy dětské zraky blahoslavené!“, Ozeáš, Joel, Amos, Abdiáš: „Naší cesty výstražné sloupy a stromy!“, Jonáš, Micheáš, Nahum: „Našimi temnotami záchranná světla!“, Abbakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš, Malachiáš: „Vy bratrské hlasy!“ „Hlas volajícího pouští: Svátá žízeň těch, již vytoužili rosu z hůry“, „První učedníci: Co hledáte? A oni řekli jemu: Mistře, kde bydlíš?“

Žalmista z cyklu Cesta

O Bílkově koncepci Cesty psal tehdy (v úvodu téže knihy) Miloš Marten: „... V roznícení, ve kterém rozkoš a naděje se mísí se vznešenou úzkostí, sleduje (F. Bílek) svůj sen, jako by mu mohly uniknout ony opojné tvary, zrozené z nejjemnějších látek jeho nitra. A tak vznikají práce, které jsou více náповědí, než vyjádřením, více přípravou, než realizací umělecké konvence. Myšlenka v nich má prvotní dech niternosti, tvar se zdá teprve se vynořovati ze záhadného přítmí, kde v duši umělcově se tvoří.“ V tomto smyslu by jistě sotva o kterém jiném díle platila více slova z Březinovy Hudby pramenů než o díle Františka Bílka: „... Bolest všech uměleckých snění je vzpomínkou na hlubiny, do nichž se duše odvážíla příliš daleko. A v jejich úsměvech je lesk neviditelných slzí, které činí uměleckou krásu blízkou nejbvzdálenějším. ... Každé umělecké dílo, hodné toho jména, sní o nesmrtelnosti. Neboť v zemi, odkud přišlo, se neumírá...“

Do tohoto kontextu tedy patří Bílkův Mojžíš - socha před Staronovou synagou, jedněmi obdivovaná a druhými přijímaná s rozpaky. Jen v souvislosti s celým zamýšleným a nikdy nerealizovaným cyklem ji lze pochopit v plném významu.

Pomník Mojžíše, jehož první podoba vznikla už na počátku století, tu zůstává dosud - obraz slabosti a pomíjivosti těla, na dně jehož duše je ukryto neumlčitelné „tušení věčnosti kosmu“. Nenápadný památník lidské myšlenky, a přece přežil - jak to pěkně poznamenal při naší rozmluvě pan vrchní rabín - krátkodechou slávu nabubřelého monumentu fyzické síly a mohutnosti, kterou už podstatou svého výtvarného provedení reprezentoval v padesátých letech jiný honosný pomník na Letné. Byly to opravdu dva světy - svět Síly a svět Ducha. Svět síly vždycky ohromuje své součastníky, ovlivňuje množství a zastihuje trvalé hodnoty. Zdá se být

všemocným, ale je to pouhé mámení: jeho sláva je krátkodechá jako sláva všeho, co je vystavěno na lži a násilí a čemu chybí jasnozřivost myšlenky.

Článek je převzat z Věstníku Židovských náboženských obcí, r. XXXI, č. 2 z února 1969. Autor článku, PhDr. Otakar Aleš Kukla, pracoval přes čtvrt století v Galerii hlavního města Prahy, několik posledních let tam měl na starosti Bílkovu pozůstalost.

Úvahu Richarda Fedra, o které je zmínka ve výše uvedené stati, přineseme v příštím čísle Zpráv.

Předseda naší Společnosti, pan Přibyslav Šimice, nám poskytl k uveřejnění list z korespondence s paní Bertou Mildovou-Bílkovou, ve kterém je popisován vznik a historie krucifixu v chrámu sv. Víta. Strojopisná stránka je signována iniciálou „M“, nese razítko „Bílkova galerie, Mickiewiczova 6“ a je doplněna několika rukopisnými vsuvkami. Slabý tisk na průklepovém papíře neumožňuje otisknout přímou kopii, rozhodli jsme se pro přesný přepis bez jakýchkoliv gramatických a stylistických úprav.

Bílkův český krucifix.

Znárodnuje "To, co oko lidské vidělo na "hoře lebek" při zaslechnutí posledních slov Kristových „Bože můj, proč jsi mne opustil“ a „Dokonáno jest“

Vyjadřuje přímé rozpětí křížovaného božství, duchovní vítězství Spasitelovo. Jeho úděl je charakterisován na přední desce oltární reliefem v kontinuuujícím slohu „Tvůrce“: Přináší duchovní světlo, nalézá chladné přijetí, bolestně se odvrací a staví kahanec se světlem na kříž.

Dřevořezba krucifixu v lípovém dřevě (7 m vysoká) je zasazena do modřínové desky, jejíž rám je vytvořen z trnových haluzí, ovinutých nápisy o utrpení a vzkříšení. Na desce samotné jsou umístěny poslední křížové výroky Kristovy : Vlevo nahoře „Ženo, hle syn tvůj - Hle, matka tvá“ - vpravo „Dokonáno jest“ – „Otče, odpusť jim, neboť nevědí co činí“ a „Žízním“. Mimo nápisy jsou kolem krucifixu na desce vyryty znásobené rány (probodené ruce a nohy), sv. Matička, stojící pod křížem, a hluboko dole, odstínění oblakem, jsou oba spoluukřížovaní lotři, zmenšení.

Na sarkofagu pod krucifixem je vyryt relief s nápisem ze Zjevení sv. Jana: „Viděl jsem pod oltářem duše umučených pro slovo boží.“ – „Když otevřel pečeť pátou.“

Na oltáři svatovítském pod Krucifixem je po levé straně svícen v podobě ruky, nesoucí kahanec (zdůrazňující pravděpodobně přinesení duchovního světla) a dvě otevřené knihy sv. Písem po stranách, s nápisy ze Zjevení. Na pravé knize jsou vyřezána slova: „A ten hlas, který sem byl slyšet s nebe opět mluvil se mnou a řekl: Jdi a vezmi tu knížku otevřenou z ruky anjela stojícího na moři a na zemi ... Vezmi a pozři ji: učiníť hořkost v nitru tvém - ale sladká v ústech.“ Na levé knize je vyryto: „Viděl jsem anjela, sestupujícího s nebe a v ruce měl knihu otevřenou - i postavil nohu svou pravou na-zemi a volal hlasem velikým - a když dokonat volání, mluvilo sedm hromů. Zapečeť, co mluvilo sedm hromů.“

Po stranách oltáře jsou nacisty poškozené nápisy, obsahující legendu o vzniku a zakoupení díla.

Historie Bílkova krucifixu.

Vytvořen na přání básníka Julia Zeyera jako český krucifix. Kresebný náběh je z r.1896 (poprsí) a z r.1897 (celek), plastický náběh byl modelován r. 1897 (busta) a 1899 (celek), vyřezán r. 1900 z lípy, která vyrostla v Lažanech u Chýnova. Dílo bylo posvěceno Zeyerovými slzami. Sledoval jeho růst osobně i v korespondenci, jak se zachovala v knize Básník a sochař. -Vidění budoucího krucifixu se jeví nejdříve na obraze Božetěch. - Počátky vytvořeny již ve staré stělnici v chýn. oboře, pokračováno za pohostinské práce u Nekutů, až velkou dřevořezbou zasvěcena chýnovská chaloupka, když toto rozměrné dílo vyvolalo nutnost zbudování vlastní pracovny.

Krucifix byl vystavován v četných zahraničních výstavách, ve velkých evropských městech. Němci jej nazývali husitským krucifixem, pro odlišné pojetí, kdežto Rusové jej srovnávali se svým krucifixem. - V Praze vystaven u sv.Martina ve zdi na Starém městě. Od r.1911 byl umístěn v pražském stavení svého tvůrce. R. 1921 zakoupilo ministerstvo školství čsl. republiky dílo pro nově zbudovanou část chrámu svatovítského. Oltář k němu navržený r.1906, proveden r.1926 a r.1927 osazen v katedrále pod klenotnicí na místě, jež tvůrce sám vybral. Návrh umístění má více stupňů a ozdobnou mříž kolem oltáře. Němečtí kanovníci nedovolili vyšší stupně, ani mříž. Celých deset let usilovali o odstranění Bílkova krucifixu. Až po okupaci se vše uklidnilo.

Celkový plastický náběh v litinovém odlitku je na hřbitově v Babicích na jižní Moravě, odkud jej chtěl odstranit arcibiskup Huyn, ale rolníci v kostelním výboru pohrozili výstupem z církve. - Sádrový odlitek je ve sboru čsl. ve Voticích.

V tomto čísle Zpráv si připomínáme jednu z nejvýznamnějších prací Františka Bílka. Je to krucifix, který vytvořil z podnětu svého přítele Julia Zeyera.

Jaké přijetí nachází Kristus v nás? Kam my jsme jej postavili ve svém nitru? Nemůžeme zůstat v hodnocení a poznávání díla Františka Bílka jen u vnějšího tvaru. Dle jeho Stavby budoucího chrámu v nás každé opravdové dílo - umění duchovní - má čtyři stupně, kterými hovoří k člověku a my musíme postupně dojít ke stále hlubšímu pochopení díla Bílkova až k tomu „co se v umění mlčí“. V Bibli je psáno: „Kdo by chtěl život svůj zachovat, ztratí jej, kdo by jej ztratil pro mne, živ bude na věky“, jinde: „Já jsem Cesta, Pravda a Život“. Právě za Bílkovým oltářem a jeho krucifixem je třeba vidět dovršení poslední věty, kdy jeho oltář jako celek je obrazem života jak Ježíše - syna člověka, tak i Krista - syna Božího. Vodorovné rozpětí paží, vztyčená hlava, oči překryté víčky - ponoření se do věčnosti, splynutí s oním věčným bytím, které vyjadřuje ono biblické: „Já a Otec můj jedno jsme.“

V zamyšlení nad těmito souvislostmi jsem si na tomto místě připomněl povídku Lazar z Apokryfů Karla Čapka (pro připomenutí přepis povídky přikládám k tomuto číslu Zpráv). Karel Čapek tu nastavuje zrcadlo člověku, aby si uvědomil, co je ochoten udělat pro to, aby žil dle jednoho z největších příkazů Ježíše Krista: „Hleďte nejprve království Boží a všechno ostatní vám bude přidáno“. Lazar je tu symbolem člověka, který vděčí za svůj život Ježíši Kristu, ale nechce si to ani přiznat, ani není ochoten za to zaplatit, a tak popírá a znevažuje právě tento jeho příkaz. Marie očekává vnější zázrak, a není si vědoma toho, že ten největší zázrak se musí udát v nás, aby se otevřely brány vězení nevědomosti a zazářila naše duše světlem poznání pravdy.

Čím uzavřít toto zamyšlení, než tím: „Já přemohl svět“, což prostupuje celou postavou Krista na kříži v pojetí Františka Bílka, Krista vítězného, který se zrodil ne proto, aby zemřel, ale proto, aby vstal z mrtvých. „Já jsem Cesta, Pravda a Život“

Milí přátelé, přeji Vám hluboké ponoření se do mystéria svátků velikonočních.

Přibyslav Šimice

Stručný přehled činnosti Společnosti Františka Bílka za rok 1997

V průběhu celého roku jsme se snažili o uspořádání výstavy grafik Františka Bílka v galerii Hollar. Dr. Wittlichová odmítla původně přislíbené komisařství, také podzimní termín byl zadán pro jinou výstavu. Přes veškerou snahu Společnosti a vydatnou podporu Dr. Kudrny z MKČR se výstava neuskuteční ani v tomto roce, ale až v únoru r. 1999. Komisařem bude Dr. Kudrna. Společnost podala žádost o grant na katalog k této výstavě u Magistrátu HMP. Podporu přislíbil i Ivan Medek, přednosta Kanceláře prezidenta republiky, se kterým se v této záležitosti sešel zástupce Společnosti. Katalog by měl být většího rozsahu, aby přiblížil širší veřejnosti dílo Františka Bílka.

Dne 6.3. proběhla schůzka na MKČR s Ing. Talířem, které se zúčastnil Dr. Kudrna, M. Friedl a P. Šimice. Pan ministr přislíbil podporovat činnost Společnosti, finanční prostředky však MK nemá. Navrhl podat žádost o grant na vydání katalogu k výstavě v galerii Hollar, čehož jsme využili koncem roku.

V Ústavu dějin a umění jsme s Dr. Lahodou projednávali možnost uspořádání sympózia o F. Bílkovi a jeho díle. Podle jeho mínění by sympóziu mohlo probíhat v rámci nějaké větší výstavy.

V květnu uspořádala Společnost ve spolupráci s Církví československou husitskou zájezd do Nové Říše, Jaroměřic nad Rokytnou a Třebíče. Organizace zájezdu se ujala paní Musilová.

Navázali jsme kontakt s Čs. spořitelnou v Turnově a obdrželi jsme od ní sponzorský dar 3.000 Kč na zajišťování činnosti Společnosti.

V říjnu se uskutečnilo setkání s ředitelem NG, Dr. Zlatohlávkem, kterého se zúčastnili Dr. Prahle, Dr. Kudrna, ThDr. Mířejevský a M. Friedl. Soubornou výstavu díla F. Bílka, navrženou Dr. Prahlem, doporučuje Dr. Zlatohlávek uspořádat kolem r. 2000 ve Valdštejnské jízdárně.

4. listopadu jsme položili kytici u Bílkova oltáře s křížem v chrámu sv. Víta a ještě tentýž den následoval vzpomínkový večer v Lyže Pragensis. Hovořil Dr. Kutina, Stavbu budoucího chrámu v nás přednesli D. Sedláčková a M. Friedl. Kromě redaktorky rozhlasového vysílání z Ústí nad Labem, paní Antošové, nevzpomněl Bílkova výročí nikdo z GHMP, NG ani MKČR, přestože jim byla zaslána pozvánka.

Na listopad byla také ohlášena prohlídka památníku Julia Zeyera – díky srdečnému přijetí pana Šmikmátora se návštěva stala pro několik účastníků velice hezkým zážitkem.

12. listopadu odpoledne proběhl na chýnovském hřbitově pietní akt s položením kytice na hrob F. Bílka a v 18 hodin následoval v Husitském muzeu v Táboře vzpomínkový večer. Hovořili zde Mgr. Brátka, správce uměleckých sbírek muzea, a Dr. Mířejevský, úryvky ze Stavby budoucího chrámu v nás přednesl Milan Friedl. V majestátných prostorách gotického sálu zazněla krásná hudba v podání pěveckého spolku Hlahol a flétnistky Jany Pavlatové.

Výbor Společnosti Františka Bílka

Drobné zprávy:

Během vánoc 1997 odvysílala Česká televize čtyřdílném seriál o Pražském hradu. V poslední části, Pražský hrad – dostavba, byl vysoce hodnocen význam a umělecká hodnota Bílkova křucifixu.

...

Všem členům Společnosti zasíláme plakát, který byl vydán v Táboře u příležitosti slavnostního večera k 125. výročí narození Františka Bílka. Náklady na tisk byly uhrazeny sponzorským darem Ing. Davida Mířejovského. Společnost Františka Bílka za jeho finanční pomoc děkuje.

...

V tábořském muzeu bylo zakoupeno 30 ks souborů pohlednic s Bílkovými portréty českých reformátorů. Zájemci si je budou moci koupit (cena 16 Kč) při akcích pořádaných Společností.

Pozvánka:

„Meditaci u Bílkova kříže“ – v sobotu 4. dubna v kostele sv. Václava na Zderaze v 17 hodin. CČSH.

...

Vycházka do kostela sv. Václava na Zderaze s průvodkyní PIS, paní Miladou Rackovou - v úterý 21. dubna v 16 hodin. Sraz před kostelem v Resslově ulici. Vycházku pořádá SFB ve spolupráci s CČSH.

...

Přednáška Dr. Dunovského „Má léta strávená u Bílků“ - v úterý 26. května v 16. 30 v sále sboru CČSH, Vítkova 13, Karlín. Pořádá SFB.

...

Zájezd do kraje Františka Bílka - v sobotu 30. května 1998. Prohlédneme si kostel sv. Bartoloměje v Pelhřimově (Bílkovy jesličky, Foerstrova křížová cesta, jedno zastavení Bílkovo) i historickou část města a po krátké zastávce v Chýnově (hřbitov) se budeme věnovat Táboru (Husův pomník, Bílkovy reliéfy na bývalém Masarykově domově, Husitské muzeum a procházka po městě). Podle časových možností rozšíříme program o krátké zastávky na Křemešniku a v Klokotech. Předpokládaná cena je 120 až 150 Kč. Pokusíme se zajistit místa v restauraci na oběd. Odjezd z Prahy v 7.00 hod. od vodárenské věže v Praze 2 – Vinohrady (na rohu ulice Korunovační a Bezručových sadů - v blízkosti stanice metra Jiřího z Poděbrad). Zájezd pořádá SFB společně s CČSH. Bližší informace a závazné přihlášky (do konce dubna) na telefonu: 243 241 64 (17 - 21 hod.), písemně na adrese: Iva Musilová, Banskobystrická 3, 160 00 Praha 6.

...

Vycházka po Olšanských hřbitovech: „Práce Klubu a náhrobky F. Bílka“ - v sobotu 18. dubna. Pořádá Klub za starou Prahu. Sraz u kostela sv. Rocha na Olšanském náměstí ve 14. 30 hod., tramvaje č. 5, 9, 26.

...

Výlet do Kutné Hory, rodiště Josefa Kajetána Tyla - v sobotu 4. dubna. Vlákem v 6.59 z Masarykova nádraží, přestup v Kolíně a Kutné Hoře (do zastávky Kutná Hora – město). Pořádá Svatobor. Další akce Svatoboru: vzpomínková slavnost u hrobu Palackého v Lobkovicích (31.5), zájezd do Hodslavic, rodiště Palackého (12.6.), zájezd do Vodňan a okolí (září). Bližší informace a přihlášky na akce Svatoboru na tel. 471 81 67 (Mgr. Václav Potoček).

Srdečně zveme členy SFB i jejich přátele.

Přiložené složenky jsou na úhradu členských příspěvků na rok 1997. Výše příspěvků se nezměnila (důchodci a studenti 25 Kč, ostatní 50 Kč), přestože nestačí ani na úhradu stále se zvyšujících nákladů na vydávání a rozesílání Zpráv – jedno číslo i s poštovním vychází kolem 20 Kč. Věříme, že ti členové, kteří si to mohou dovolit, přispějí vyšší částkou, za což předem upřímně děkujeme.

V našich Zprávách rádi otiskneme příspěvky nebo převzaté články, které nám poskytnete.

Kontaktní adresy Společnosti Františka Bílka:

ThDr. Lubomír Miřejovský
Lečkova 1516
149 00 Praha 4 - JM
(jednatel)

Přibyslav Šimice
Jeronýmova 614
511 01 Turnov
(předseda)

ČESKÁ SPOŘITELNA a.s.

Na titulní straně je fotografie Bílkova oltáře z chrámu sv. Víta v Praze.

ZPRÁVY

Pro své členy vydává dvakrát do roka Společnost Františka Bílka

Adresa :
Iva Musilová, Banskobystrická 3, 160 00, Praha 6
tel. 243 241 64

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s.p. - 02 Východní Čechy
č.j.: PP/1 - 133/96 ze dne 9.1.1996